

Stratégia rozvoja mesta Banská Štiavnica

Podľa zachovaných archívnych dokumentov stala sa Banská Štiavnica mestom najneskôr r. 1238. Mestské privilégia dostala ako prvé banícke mesto v Uhorsku už pred trištvrttisícročím. Stredoveký rozkvet i úpadok mesta bol neoddeliteľne spojený s ťažbou drahých a farebných kovov v banskoštiavnickom

rudnom revíre. Vrehol rozmachu mesto dosiahlo v 18. a v prvej polovici 19. storočia. Vďaka najpokročivejšej banskej technike sa prudko zvýšila rentabilita ťažby rúd. S ňou súvisel jedinečný systém bankských vodných nádrží (tajchov), ktorý dokonale vrástol do okolitého prírodného prostredia a dodnes je

predmetom záujmu a obdivu vodohospodárskych odborníkov i milovníkov prírody.

Pred vyše dvesto rokmi odznali v Banskej Štiavnici aj prvé vysokoškolské prednášky. Slávna Banská akadémia bola nielen prvou vysokou školou technického zamerania u nás, ale aj na svete. Vzácny dedičstvom je obrovský fond nehnuteľných kultúrnych pamiatok, ktoré sú špecifickým odrazom hospodárskeho, kultúrneho a spoločenského vývoja mesta. Preto bola 1. júna 1950 v Banskej Štiavnici vyhlásená mestská pamiatková rezervácia. Neobyčajná koncentrácia kultúrnych a technických pamiatok v svaovitom teréne, nedostatok

Trojčenné námestie — najcennejšia časť mestskej pamiatkovej rezervácie Banská Štiavnica

skúseností, ale aj finančných prostriedkov a v neposlednom rade i spoločenského pochopenia zapríčinili, že trvalo takmer tri desaťročia, kým sa pristúpilo k cielavedomej a koncepcnej obnove celej mestskej pamiatkovej rezervácie s nadväznosťou na jedinečné prírodné prostredie. Významným predelom vo vývoji Banskej Štiavnice bol rok 1978, kedy slovenská vláda uznesením č. 58/78 rozhodla o obnovení pôvodnej tváre mesta.

Kontinuálne s pamiatkovou obnovou sa vynárajú otázky súvisiace s perspektívami tohto mesta. Svojím charakterom a jednotou urbanistických, architektonických a prírodných podmienok si vyžaduje osobitný prístup a neštandardné riešenie všetkých problémov.

Budúcnosť Banskej Štiavnice závisí od účinnosti riešenia troch základných strategických problémov.

Prvým, a pre Banskú Štiavnicu kľúčovým problémom, je *obnova rozsiahleho pamiatkového fondu mesta a blízkeho okolia*, ktorý má národný až nadnárodný význam. Je materiálnym dokladom významnej historickej etapy nielen našej spoločnosti, ale aj európskej civilizácie. V tejto oblasti rozhodne treba zmeniť systémový prístup, riadenie i ekonomické zabezpečenie. Pri dobre fungujúcom systéme by obnovenie celého komplexu banskoštiavnických kultúrnych a technických pamiatok nemalo trvať viac ako dve desaťročia.

Druhým, nemenej závažným strategickým problémom, je *opätovné oživenie historického jadra mesta*. Riešenie tohto problému je v podstate rozhodujúce pre prirodzenú reprodukciu mesta. Obrovské finančné prostriedky, vynaložené na obnovu pamiatok v Banskej Štiavnici sa spoločnosť nevrátiť, ak sa súčasne s obnovou pamiatkového fondu nebudú do fungovania mestského organizmu vnášať prvky autoreprodukcie. Takéto prvky automatického obnovovania mesta umožnia zachovať pamiatkový fond dlhodo- bo v obnovenom stave. Ak by sa ich do života mesta nepodarilo

vniesť, udržiavanie historického jadra v primeranom estetickom stave by bolo trvalým bremenom pre centrálné orgány, resp. jadro by opäť schátralo. Počas sústredenej pamiatkovej obnovy mesta uvoľnili v historickom jadre 119 bytov, z ktorých do bytového fondu zatiaľ vrátili iba 8. Počet trvalých obyvateľov v mestskej pamiatkovej rezervácii sa znížil z 2564 r. 1970 na 1017 r. 1988, pričom však treba brať do úvahy i ďalšie negatíva, t. j., že práve v tomto najcennejšom prostredí žijú predovšetkým starí ľudia a sociálne najmenej prispôsobivá časť obyvateľstva.

Problém prirodzenej reprodukcie historického jadra Banskej Štiavnice komplikuje i trvalý úbytok bytového fondu z ďalších objektov pamiatkového záujmu, esteticky i funkčne dotvárajúcich prostredie mestskej pamiatkovej rezervácie. I v tejto časti mesta silnie tendencia k vyľudňovaniu, napriek tomu, že správne orgány stavajú proti úbytku bytového fondu bariéry. Túto tendenciu však v zásade nemožno meniť administratívnou cestou, pretože jej objektívnou príčinou je zanedbaná technická infraštruktúra. Tým, že objekty baníckeho osídlenia neposkytujú podmienky na plnohodnotné bývanie a nie je tu ani bezproblémová možnosť ich zásadnej modernizácie, silnie tendencia využívať ich sekundárne na rekreačné účely. Nebezpečenstvo takéhoto postupu spočíva v tom, že život v historickom jadre začína nadobúdať prvky sezónnosti a celý režim fungovania mestského organizmu sa začína týmto prvkom prispôbovať. Preto, ak sa má tento problém zodpovedne a účinne riešiť, musia byť vytvorené podmienky na zásadnú modernizáciu existujúceho bytového fondu priamo v historickom jadre i v baníckom osídlení. Aktívny bytový fond v týchto častiach mesta znamená prítomnosť intelektuálneho i manuálneho potenciálu, a to je základná podmienka prirodzenej, všeobecnej a trvalej samoobnovy Banskej Štiavnice.

Tretím strategickým problémom

rozvoja mesta je *hospodárske zabezpečenie rozšírenej reprodukcie v budúcnosti*. Celá pamiatková obnova musí v konečnom dôsledku spieť k tomu, aby sa v meste oživilí také ekonomické procesy, ktoré dokážu trvale zabezpečovať dostatok zdrojov pre prirodzenú reprodukciu obnoveného historického jadra. Podľa súčasných poznatkov vychádzajúcich z vývojových trendov v ekonomike Banská Štiavnica nemôže hľadať potrebné vnútorné zdroje v existujúcom hospodárskom zázemí mesta. Zdá sa, že jediným progresívnym hospodárskym odvetvím, ktoré bude môcť akumulovať potrebné zdroje na prirodzenú reprodukciu pamiatkového fondu, je turistický a cestovný ruch. Vzhľadom na špecifické podmienky mesta sa bude musieť orientovať na vysokú kvalitu. Potrebné dostredivé sily v cestovnom ruchu môžu podnietiť sprístupnenie štyroch základných atraktivít mesta:

- pamiatkového fondu (architektonických, technických, archívnych, archeologických a iných pamiatok);
- prírodného prostredia s vybudovanými náúennými chodníkmi;
- banskoštiavnického podzemia (atraktívne využitie starých banských diel);
- termálnych vôd na žile Grüner s teplotou 48,7 °C.

Okrem toho však bude treba do- budovať i celý komplex sociálnej infraštruktúry orientovanej na využitie voľného času (externé vzdelávanie, kultúru, šport atď.).

Banská Štiavnica popri svojej schopnosti návštevníkov priťahovať, musí mať i schopnosť návštevníkov udržať, pretože len tak bude zabezpečená trvalá tvorba potrebných zdrojov na prirodzenú reprodukciu. Dôležité pritom je, že tieto tri strategické problémy rozvoja Banskej Štiavnice sa budú musieť riešiť v jednom časovom horizonte, pretože efekt prinesú iba spoločne, vo vzájomných väzbách.

Marián Lichner

